

فصلنامه علوم و فنون مرزی، دوره هشتم، شماره ۳ (۳۰)، پاییز ۱۳۹۸

صص ۴۷-۶۵

بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در روستاهای مرزی غرب کشور

مطالعه موردی: شهرستان بانه

بهرام ایمانی - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

ارسطو یاری^۱ - استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

فوزیه قهری - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۸/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۵/۱۵

چکیده

امنیت و احساس امنیت از اساسی‌ترین نیازهای انسان در هر فضایی است، زیرا رفاه، اشتغال، آزادی و مشارکت در سایه آن تحقق می‌یابد و فقدان آن زندگی سعادتمندانه را با مشکل مواجه می‌سازد. حفظ امنیت در نواحی مرزی و بخصوص روستاها در کشورهایی که دارای مرزهای مشترک با همسایگان خود هستند، دارای اهمیت زیادی است. پژوهش حاضر باهدف بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق مرزی انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و ماهیت توصیفی - تحلیل است که رویکرد حاکم بر آن کمی محسوب می‌گردد. جامعه آماری پژوهش ۱۰ روستای مرزی شهرستان بانه در استان کردستان است که دارای ۳۷۵۵ خانوار می‌باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران، ۲۹۹ نفر برآورد گردید. پراکنندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها، متناسب با تعداد خانوار موجود بوده است و شیوه انتخاب نمونه در هر روستا به صورت تصادفی سیستماتیک انجام گرفته است. جهت بررسی موضوع و تنظیم پرسشنامه، چارچوبی از شش شاخص امنیت در قالب ۲۳ گویه بر اساس مطالعات پیشین انتخاب گردید. پایایی کل پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۰/۸۴ برآورد گردید. جهت تحلیل موضوع از آزمون t تک نمونه‌ای، آنتروپی شانون و تکنیک ویکور بهره گرفته شد. تجزیه و تحلیل یافته‌ها بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای نشان داد که شاخص‌های امنیت دارای میانگین نزدیک به هم قرار دارد و امنیت دینی با ۳/۸۵ دارای بیشترین میانگین است. همچنین نتایج تکنیک ویکور نشان داد از ده روستای مورد مطالعه شش روستا از لحاظ امنیت متوسط و چهار روستا در سطح ضعیف قرار دارند.

واژگان کلیدی: امنیت، احساس امنیت، مناطق مرزی، روستاهای مرزی، شهرستان بانه.

مقدمه

استقرار امنیت در یک جامعه نیازمند ساختاری است که در آن حداقل عناصری چون عدالت اجتماعی، رفاه اجتماعی، اشتغال، آزادی و حمایت مردم و مشارکت کامل آنها، توزیع دانایی و اطلاعات در جامعه، اختلال اجتماعی و سازگاری اجتماعی وجود دارد (محسنی، ۱۳۸۹: ۲ و بهیان و فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۰۴)؛ زیرا احساس امنیت، مقدمه لازم برای حیات نظام سیاسی و اجتماعی است (زنکی آبادی و زنگنه، ۱۳۹۰: ۴۲). امروزه در سراسر جهان امنیت، از مهم ترین مسائلی است که همواره مورد توجه مدیران و برنامه ریزان قرار گرفته است (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۷). امنیت یکی از مؤلفه های اجتماعی است که از ضروریات هر جامعه محسوب می گردد و فقدان آن امکان زندگی سعادتمندانانه را کاهش می دهد و منشأ و زیربنای تمام امور تلقی می شود (حیدری آبادی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۴). این مفهوم به عنوان یک واقعیت، یکی از حقوق اساسی مردم است و ره آورد مجموعه ای از تعاملات و سازگاری بین اجزای مختلف نظام اجتماعی است (شربتیان، ۱۳۹۳: ۸۰). عدم وجود امنیت در هر جامعه، دارای پیامدهای منفی است و یکی از موانع اصلی توسعه اقتصادی، اجتماعی و ... محسوب می شود (Buzan & Hansen, 2007: 3) زیرا بسیاری از منازعات میان کشورها ناشی از اختلافات و مشکلات امنیتی و بخصوص امنیت مرزی بیان شده است که به اشکال و دلایل مختلف ایجاد می گردد. مسئله حفظ امنیت بخصوص در کشورهایی که دارای مرزهای مشترک با همسایگان خود هستند، دارای اهمیت زیادی است (احمدی و دادجو، ۱۳۹۱: ۶۰؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۶: ۵۷) و تهدید آن سبب می گردد افراد نسب به هویت خود احساس تهدید کنند (Waver, 2009: 210; Grove, 2009: 207). حاشیه مرز استانها و شهرهای مرزی در معرض تهدید امنیتی و اقتصادی قرار دارند، تبعیض و نابرابری در بهره مندی از اشتغال و درآمد از عوامل مهمی است که مناطق مرزی و ساکنان آن را گرفتار نموده است، و پیامدهایی مانند، فقر، مهاجرت و قاچاق کالا را به همراه دارد و این عوامل بر توسعه نیافتگی

و ناامنی تأثیر دارد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۲). در ایران نیز یکی از مهم‌ترین حوزه‌های زیستی که از منظر امنیت و تثبیت توسعه، اهمیت زیادی دارند، روستاهای مناطق مرزی هستند (طورانی، ۱۳۹۰: ۲۱). مناطق مرزی به دلیل تماس با محیط‌های گوناگون داخلی و خارجی، از ویژگی‌های خاصی برخوردارند. وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز، بین کشورهای مجاور و آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدات مختلف در این مناطق اهمیت ویژه‌ای را در فرآیند برنامه‌ریزی‌های توسعه، امنیت و آمایش کشور به مناطق مرزی داده است. از آنجا که حفاظت از مرزهای کشور از مهم‌ترین مسائل حکومت است، دولت در یک‌صد سال اخیر، سیاست‌های متعددی را برای مرزنشینان اتخاذ نموده است. این سیاست‌ها عمدتاً به منظور کاهش بحران بیکاری، فقر، مفاسد گوناگون اجتماعی، ایجاد اشتغال، کاهش قاچاق کالا، برقراری عدالت اجتماعی، کاهش انگیزه‌های مهاجرت و... بوده است. مطالعات نشان می‌دهد که یکی از ویژگی‌های مشترک اغلب مناطق مرزی روستایی ایران، پایین بودن سطح توسعه، بالا بودن نرخ بیکاری، ناپایداری جمعیت روستایی و تخلیه سکونتگاه‌های مرزی می‌باشد (رضازاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۹). در مناطق مرزی غرب کشور مرزها علاوه بر نقش سیاسی و امنیتی دارای عملکردهای اقتصادی هستند و لذا در محیطی که شرایط توپوگرافیک بسترهای لازم را برای توسعه فعالیت‌های کشاورزی با محدودیت روبرو کرده است، این عملکرد مرزها می‌تواند احساس امنیت را در میان مرزنشینان تقویت نماید و زمینه‌های ارتزاق و تأمین معیشت آن‌ها را فراهم سازد. شهرستان بانه در غرب استان کردستان از جمله مناطقی است که بخش قابل توجهی از جمعیت آن را روستانشینان مرزی تشکیل می‌دهد؛ روستاهایی که فعالیت اصلی آن‌ها بر اساس موقعیت مکانی آن با تکیه بر عملکردهای اقتصادی مرز تعریف شده است. از این رو به سادگی اتفاقات، سیاست‌ها و برنامه‌ریزی‌های داخل و خارج از مرز توسط ایران یا کشور عراق به سادگی بر معیشت آن‌ها و نهایتاً احساس امنیت آن‌ها تأثیرگذار است. چنین ویژگی‌هایی منجر شده تا احساس امنیت در میان آنان با چالش‌های مهمی مواجه گردد و

زمینه‌های مطالعات علمی و عملی مهمی را فراهم آورد. اما مطالعات جامعی پیرامون عوامل مؤثر بر احساس امنیت این منطقه از کشور انجام نشده است، بنابراین با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به قصد بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در روستاهای شهرستان بانه در راستایی دستیابی به اهداف زیر انجام شده است:

❖ بررسی وضعیت احساس امنیت از دیدگاه روستائیان مرزی شهرستان بانه،

❖ بررسی میزان امنیت در روستاهای مورد مطالعه.

پیشینه پژوهش

در رابطه با امنیت و عوامل مؤثر بر آن پژوهش‌های متعددی در مناطق مختلف صورت گرفته است، از جمله این پژوهش‌ها، تحقیق احمدی و دادجو (۱۳۹۱) است که باهدف توسعه پایدار مناطق مرزی؛ راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها انجام گرفت و این نتیجه حاصل شد که امکانات در منطقه مطابق الگوی مناسب توزیع نشده و در جهت تحقق توسعه پایدار نمی‌باشد. زیاری و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی را باهدف تحلیل تطبیقی احساس امنیت در فضاهای شهری و روستایی انجام دادند، نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد احساس امنیت در بین نقاط شهری و روستایی دارای تفاوت معنی‌داری است و با حرکت از فضاهای خصوصی به فضاهای عمومی، میزان ترس مردم بخصوص در مناطق روستایی افزایش پیدا می‌کند. احمدی و کلدی (۱۳۹۳) در پژوهشی که به قصد بررسی امنیت اجتماعی زنان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن انجام دادند، دریافتند که ارتباط معنی‌دار بین امنیت اجتماعی و پایگاه اجتماعی-اقتصادی، پایداری مذهبی، پوشش مناسب و استفاده از وسایل ارتباط جمعی وجود ندارد اما بین امنیت اجتماعی و حمایت اجتماعی و محل سکونت رابطه مثبتی وجود دارد. شاطریان و همکاران (۱۳۹۵) به سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق روستایی شهرستان نطنز پرداختند و دریافتند احساس امنیت در نواحی روستایی مورد مطالعه در سطح پایینی قرار دارد. همچنین مجاورت با کاربری‌های ترس آور در روستاهای مورد مطالعه بر احساس امنیت تأثیرگذار است. حیدری ساربان و

همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی که باهدف تحلیل امنیت اجتماعی و اثرات آن در توسعه گردشگری روستای هدف گردشگری سراب هرسم انجام دادند به این نتیجه رسیدند بین امنیت ارتباطی و توسعه گردشگری کمترین ارتباط وجود دارد و در مجموع امنیت اجتماعی بر توسعه گردشگری تأثیر مثبت دارد. باقری نیز در سال ۱۳۹۷ به تحلیل تطبیقی احساس امنیت در بین ساکنین مناطق شهری و روستایی در شهرستان ساری پرداخت، نتایج این تحلیل نشان داد بین منطق شهری و روستایی بین امنیت مالی، جمعی، جانی و فکری تفاوت معنادار وجود دارد و احساس امنیت فرایند روانی اجتماعی است که بیشتر افراد جامعه بر اساس علائق، خواسته‌ها و توانمندی‌های شخصیتی و روانی خود در ایجاد و از بین بردن آن نقش دارند. کاراکاس^۱ و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی که به منظور تبیین عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان در ترکیه انجام داد به این نتیجه رسید که بین امنیت و سن، تحصیلات، رضایت از همسایگی و اجرای قانون ارتباط مثبت وجود دارد ولی جنسیت، درآمد، سکونت در شهر و جرم و جنایت با امنیت ارتباط منفی دارد. سینیولو همکاران^۲ (۲۰۱۴)، نیز به بررسی امنیت معیشت خانوارهای روستایی در بخش مزیانی آفریقای جنوبی پرداختند و دریافتند تأمین آب و سرمایه‌گذاری در آن به صورت فیزیکی و مشارکتی، در امنیت خانوارها مؤثر است. فلین و کای^۳ (۲۰۱۷)، به بررسی امنیت مادی و عاطفی مهاجران روستایی در اسکاتلند پرداختند و دریافتند اقامت درازمدت مهاجران در مناطق روستایی با جنبه‌های مادی و عاطفی امنیت دارای ارتباط مثبت است.

مبانی نظری

امنیت مفهومی نسبی و ذهنی است، و تضمین‌کننده شرایطی است که دولت‌ها باید در چارچوب آن به حقوق شهروندی احترام بگذارند و از این دید، امنیت انسانی از مؤلفه‌های مهم برای رسیدن به درجات قابل‌اتکایی از ثبات می‌باشد که چندوجهی، ادراکی و

1 . Karakus

2 . sinyolo

3 . Flynn & kay

احساسی است (Chandler, 2007: 365). وجود امنیت در جامعه سبب احساس امنیت می‌گردد امنیت از فرد شروع می‌شود و به خانواده جامعه و در نهایت نظام‌های محلی، ملی و بین‌المللی ختم می‌شود، زیرا ممکن است در جامعه‌ای امنیت از لحاظ اقتصادی، نظامی و پلیس وجود داشته باشد اما افراد احساس امنیت نکنند، (رسولی و صالحی، ۱۳۹۰: ۱۶۶ و کانونی و همکاران، ۱۳۹۴: ۳). در رابطه با امنیت سه رویکرد عمده وجود دارد: ۱- رویکرد فلسفی - سیاسی که در آن حاکمان از میان طبقه برگزیده جامعه انتخاب می‌شوند و رفاه عمومی و تناسب قوای درونی فرد و درون جامعه مبنای مناسبات اجتماعی قرار می‌گیرد و امنیت ذهنی و عینی در جامعه پایدار می‌گردد ۲- رویکرد اجتماعی: این رویکرد با تأکید بر بسترهای اجتماعی و درونی امنیت هرگونه تفکیک بین جامعه و دولت را عامل ناامنی می‌داند و همه افراد جامعه به تناسب در تولید امنیت نقش دارند و ۳- رویکرد سنتی: این رویکرد به بقای اعضای جامعه توجه دارد و آن دسته از عوامل فیزیکی، مادی که بقای جامعه را تهدید می‌کند به عنوان تهدیدی برای امنیت اجتماعی تلقی شده و باید از طریق زور و قدرت در جهت مقابله با آن اقدام شود (هزارجریبی، ۱۳۹۰: ۱۳۰). مازلو، امنیت را دومین نیاز اساسی انسان پس از نیازهای زیستی برمی‌شمارد و تا هنگامی که احساس امنیت به صورت رضایت‌بخش فراهم نگردد نیازهای بعدی را دچار اختلال می‌کند (McLeod, 2014: 4). امنیت یکی از مفاهیم وابسته به اعتماد است و معیاری کلیدی جهت سنجش سرمایه اجتماعی محسوب می‌گردد (Lee, 2006: 12). لیندسترون معتقد است تنوع محیط منجر می‌گردد افراد از مفهوم امنیت رویکردهای متفاوتی داشته باشند و احساس امنیت را با توجه به نظام سلامت و تجربه‌های فردی و نظام اقتصادی، قابل تغییر بدانند (Lindstrom, 2008: 66). به باور ویور امنیت دربرگیرنده توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی خود تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل است (حاتمی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۶). ویکلینسون امنیت را بر اساس موضوع‌های امنیتی جدید مانند مهاجرت، جرائم فراملی، درگیری‌های داخلی کشور ... معرفی می‌کند

(Wilkinson, 2007:7). احساس امنیت موقعیتی است که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله شده و یا به حداقل رسانده می‌شود. تجربه امنیت به تعادل، اعتماد و مخاطره بستگی دارد و می‌تواند به مجموعه‌ای از انسان‌ها تا حد جهانی و یا به افراد ارتباط داشته باشد (مستوفی، ۱۳۹۲: ۵۸). لذا احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان وجود یا عدم وجود امنیت در آن جامعه ناشی می‌شود و هر چه میزان فراوانی جرم بالا باشد احساس امنیت در آن جامعه پایین‌تر است (نیازی و فرشادفر، ۱۳۹۰: ۱۵۶).

روش پژوهش

پژوهش حاضر باهدف بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت در روستاهای مرزی شهرستان بانه انجام شده است. این پژوهش از لحاظ هدف در زمره تحقیقات کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش جزء تحقیقات پیمایشی از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این تحقیق، ۱۰ روستا از روستاهای مرزی شهرستان بانه می‌باشد که به صورت تصادفی انتخاب گردید و دارای ۳۷۵۵ خانوار است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۲۹۹ نفر برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها متناسب با تعداد خانوار آن‌ها و روش انتخاب نمونه در هر روستا به صورت تصادفی سیستماتیک بوده است (جدول ۱).

جدول شماره ۱. جامعه آماری و حجم نمونه

روستا	خانوار	حجم نمونه	روستا	خانوار	حجم نمونه
زرواوسفلی	۱۸۵	۱۵	الوت	۹۲۱	۷۳
تاژان	۲۳۳	۱۹	سرتزین	۲۱۲	۱۷
کانی بند	۱۹۸	۱۶	اشتراباد	۱۹۲	۱۵
ساوان	۳۶۱	۲۸	کانی پری	۱۲۱	۱۰
بناویله کهنه	۹۲۱	۷۳	باشوان	۴۱۱	۳۳
جمع: ۳۷۵۵		حجم نمونه: ۲۹۹			

برای به دست آوردن اطلاعات مورد نیاز از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شد. جهت عملیاتی سازی متغیر امنیت از شش شاخص احساس امنیت (عملکرد رسانه‌ها، امنیت اقتصادی، امنیت سیاسی، امنیت دینی، امنیت جانی و ناموسی و امنیت نظامی) در قالب ۲۳ گویه بر اساس مطالعات سایر پژوهشگران بهره گرفته شد (جدول ۲).

جدول شماره ۲. فهرست شاخص‌ها و گویه‌های مؤثر در احساس امنیت روستایی

شاخص	گویه
عملکرد رسانه‌ها	۱- عملکرد مناسب رسانه‌های داخلی در آگاه‌سازی شما در مورد حوادث رخ داده در منطقه ۲- عملکرد مناسب رسانه‌های خارجی در آگاه‌سازی شما در مورد حوادث رخ داده در منطقه
امنیت اقتصادی	۳- تناسب و میزان ایمنی روستا برای سرمایه‌گذاری ۴- وجود زیرساخت‌های اقتصادی، خدماتی و بازرگانی و مالی ۵- اجرای کامل طرح‌های توسعه اجتماعی-اقتصادی و کالبدی ویژه مناطق مرزی ۶- امنیت شغلی اعضای خانواده ۷- امنیت کسبه در فروش اجناس در بازارهای مرزی ۸- وجود اشتغال متناسب با تحصیلات دانشگاهی روستاییان ۹- مشارکت در مشاغل کاذب یا غیرقانونی
امنیت سیاسی	۱۰- نگرانی از تفتیش عقاید ۱۱- درگیری‌های سیاسی ۱۲- نگرانی از درگیری بین جناحی ۱۳- کم‌رنگ شدن آزادی‌های مدنی ۱۴- تعارض‌های فرهنگی و قومی
امنیت دینی	۱۵- نگرانی از کم‌رنگ شدن ارزش‌های دینی ۱۶- فعالیت جریان‌های تند مذهبی متأثر از خارج مرزها
امنیت جانی و ناموسی	۱۷- امنیت جانی و ناموسی ۱۸- نگرانی از درگیری با اشرار ۱۹- وجود امنیت کافی در هنگام استفاده از اماکن عمومی نظیر خیابان، پارک و ...
امنیت نظامی	۲۰- استقرار پایگاه‌های متعدد انتظامی و مرزبانی ۲۱- جدیت نیروهای انتظامی در برخورد با جرائم و اشرار در منطقه ۲۲- عملکرد به موقع نیروهای امنیتی در صورت ایجاد مزاحمت ۲۳- وجود برنامه‌های مدون و متناوب نیروی انتظامی در رصد و دستگیری اشرار و قاچاقچیان

در این پژوهش جهت به دست آوردن اطلاعات میدانی، از ابزار مورد استفاده پرسشنامه استفاده گردید که با پرسش‌های بسته در قالب طیف پنج گزینه‌ای لیکرت طراحی گردید. روایی صورتی پرسشنامه حاضر بر اساس نظر کارشناسان مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت و در نهایت پس از تغییرات لازم، مورد تأیید قرار گرفت. جهت سنجش میزان پایایی نیز تعداد

۳۰ پرسشنامه به صورت پیش آزمون در منطقه توزیع گردید که میزان آلفای کل بخش‌های پرسشنامه ۰/۸۴ محاسبه گردید و این میزان پایایی نشان می‌دهد که سؤالات پرسشنامه دارای همبستگی و هماهنگی است و توانایی سنجش مؤلفه‌های پژوهش را دارد. جدول ۳ میزان پایایی بخش‌های مختلف پرسشنامه را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳. میزان آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

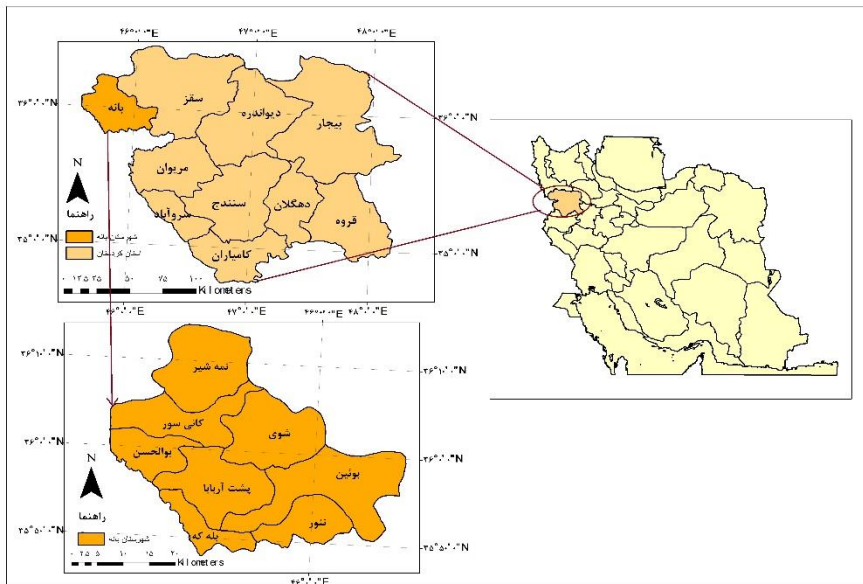
شاخص‌های امنیت	عملکرد رسانه‌ها	امنیت اقتصادی	امنیت سیاسی	امنیت دینی	امنیت جانی و ناموسی	امنیت نظامی
آلفای کرونباخ	۰/۸۵	۰/۸۵	۰/۷۹	۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۸۵

در این پژوهش جهت بررسی میزان بررسی نظر سرپرستان خانوار نسبت به احساس امنیت از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده گردید. جهت سطح‌بندی روستاهای مرزی از لحاظ میزان امنیت از تکنیک ویکور و برای وزن دهی به شاخص‌ها و گویه این تکنیک یکی از روش‌های حل مسئله چند معیاره است که در مسائلی با معیارهای نامتناسب و ناسازگار به طوری که تصمیم‌گیرنده نیاز به راه‌حلی نزدیک به ایده‌آل دارد به کار می‌رود و همچنین در شرایطی که فرد تصمیم‌گیرنده قادر به شناسایی و بیان برتری یک مسئله در زمان شروع و طراحی آن نیست این روش به عنوان ابزاری مؤثر می‌تواند برای تصمیم‌گیری مطرح شود. اگر در یک مسئله تصمیم‌گیری n گزینه وجود داشته باشد، به منظور انتخاب بهترین گزینه از این روش استفاده می‌شود. تفاوت این مدل با مدل‌های تصمیم‌گیری سلسله‌مراتبی یا شبکه‌ای این است که در این مدل مقایسه زوجی بین معیارها و گزینه‌ها صورت نمی‌گیرد و هر گزینه مستقل و توسط یک معیار ارزیابی می‌گردد.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بانه در مغرب استان کردستان قرار دارد. از نظر جغرافیایی در ۳۵ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی و در ۴۵ درجه و ۵۳ دقیقه طول شرقی قرار گرفته و ۱۵۴۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. از شمال و قسمتی از مغرب به آذربایجان غربی (شهرستان‌های بوکان و

سردشت)، قسمتی از مغرب و جنوب به خاک عراق و از مشرق به شهرستان سقز محدود است. این شهرستان دارای چهار بخش، هشت دهستان و ۱۹۱ روستای دارای سکنه است. جمعیت این شهرستان برابر با ۱۵۸۶۹۰ نفر و تعداد خانوار آن ۴۳۷۷۲ خانوار است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) (شکل ۱).

شکل شماره ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه

بحث و یافته‌ها

توزیع فراوانی یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد از ۲۹۹ سرپرست خانوار پاسخگو به پرسشنامه‌های توزیع شده ۱۹۴ نفر بوده‌اند که ۶۲/۷ درصد کل پاسخگویان را در برمی‌گرفت و ۱۰۸ پاسخگو نیز زن بودند که ۳۷/۳ درصد از پاسخگویان را شامل می‌شد. از لحاظ وضعیت تأهل ۶۶/۴ درصد پاسخگویان متأهل، ۲۵/۲ درصد مجرد و در نهایت ۸/۳ درصد از پاسخگویان به سایر موارد یعنی فوت همسر و مطلقه بودن پاسخگو بودند. از بین پنج رده سنی در نظر گرفته شده بیشترین تعداد پاسخگویان یعنی ۱۳۰ نفر (۴۴/۴ درصد) در رده سنی ۲۵-۳۴ سال قرار داشتند. همچنین از بین هفت مقطع تحصیلی در نظر گرفته شده

از بی سواد تا بالاتر از فوق لیسانس، بیشتر تعداد پاسخگویان یعنی ۲۲/۵ درصد دارای میزان تحصیلات دیپلم بودند. حوزه فعالیت بیشتر پاسخگویان که حدود ۳۷/۹ درصد سرپرستان خانوار را در برمی گرفت، کشاورزی بود.

در ادامه پژوهش حاضر جهت بررسی دیدگاه روستائیان در سطح منطقه مورد مطالعه درباره شاخص های امنیت از آزمون t تک نمونه ای بهره گرفته شد. نتایج این آزمون نشان دهنده این امر است مقدار شاخص های احساس امنیت، و بازارچه مرزی از حد مطلوب که عدد سه است (عدد ۳ معادل ۶۰ درصد پاسخگویان)، بالاتر برآورد گردید. همچنین سطح معنی داری تمام شاخص ها $\text{Sig} = ۰/۰۰۰$ برآورد گردید و از سوی دیگر حد بالا و پایین فاصله اطمینان بزرگ تر از عدد صفر و مثبت است، می توان این آزمون را تأیید نمود و بیان کرد که بر اساس نظر روستائیان مناطق مرزی احساس امنیت در حد مطلوب قرار دارد (جدول ۴).

جدول شماره ۴. نتایج آزمون t تک نمونه ای

سطح اطمینان		سطح معنی داری	مقدار t	میانگین	متغیرهای پژوهش
کرانه بالا	کرانه پایین				
۰/۷۴۶۴	۰/۳۶۴۲	۰/۰۰۰	۵/۹۱	۳/۵۵	عملکرد رسانه ها
۱/۰۱۳۴	۰/۶۳۴۳	۰/۰۰۰	۸/۸۴	۳/۸۲	امنیت اقتصادی
۰/۹۲۰۹	۰/۵۲۰۸	۰/۰۰۰	۳/۳۳	۳/۷۲	امنیت سیاسی
۱/۰۳۳۷	۰/۶۸۴۶	۰/۰۰۰	۱۰/۰۱	۳/۸۵	امنیت دینی
۰/۶۶۹۳	۰/۳۷۰۷	۰/۰۰۰	۷/۰۸	۳/۵۲	امنیت جانی و مالی
۰/۷۷۳۷	۰/۴۰۳۳	۰/۰۰۰	۶/۴۶	۳/۵۸	امنیت نظامی

در ادامه پژوهش جهت تعیین سطح روستاهای مورد مطالعه شهرستان بانه از لحاظ احساس امنیت اقدام به استفاده از تکنیک تصمیم گیری ویکور گردید. جهت استفاده از این تکنیک ابتدا بر اساس روش آنتروپی شانون به هر یک از گویه ها وزن خاصی تعلق گیرد که حاصل مجموع این وزن ها باید برابر با عدد یک باشد. همان گونه که جدول ۵ نشان می دهد گویه

مشارکت در مشاغل کاذب یا غیرقانونی با ۰/۱۵۹۵ دارای بیشترین وزن و گویه فعالیت جریان‌های تند مذهبی متأثر از خارج مرزها با ۰/۱۶۱ دارای کمترین وزن بود.

جدول شماره ۵. وزن معیارهای مورد مطالعه بر اساس آنروپی شانون

شماره گویه	وزن	شماره گویه	وزن	شماره گویه	وزن	شماره گویه	وزن
۱۹	۰/۰۴۰۶	۱۳	۰/۰۷۳۶	۷	۰/۰۱۸۲	۱	۰/۰۲۸۵
۲۰	۰/۰۲۱۹	۱۴	۰/۰۳۳۳	۸	۰/۰۲۸۸	۲	۰/۰۲۲۴
۲۱	۰/۰۱۸۲	۱۵	۰/۰۲۰۷	۹	۰/۱۵۹۵	۳	۰/۰۲۲۹
۲۲	۰/۰۲۲۱	۱۶	۰/۰۱۶۱	۱۰	۰/۱۵۴۷	۴	۰/۰۲۱۳
۲۳	۰/۰۷۳۰	۱۷	۰/۰۱۹۳	۱۱	۰/۰۶۲۶	۵	۰/۰۳۱۷
جمع وزن: ۱		۱۸	۰/۰۱۸۳	۱۲	۰/۰۶۴۷	۶	۰/۰۲۷۶

پس از آنکه وزن هر یک از گویه‌ها مشخص گردید با استفاده از تکنیک ویکور سطح‌بندی هر یک از روستاها با توجه به نتایج به دست آمده از انجام آن‌ها مشخص گردید. مقدار Q بیانگر سطح هر روستا و بین صفر و یک است و هر چه مقدار Q به صفر نزدیک‌تر باشد نشان‌دهنده موقعیت بهتر و هر چه به یک نزدیک‌تر باشد نشانه عدم موقعیت مناسب است. لذا بر اساس سطح‌بندی پرسکات و آلن مقدار ۰/۲-۰/۴ بسیار خوب، ۰/۴-۰/۶ خوب، ۰/۶-۰/۴ متوسط، ۰/۶-۰/۸ ضعیف و ۰/۸-۱ بسیار ضعیف برای سطح‌بندی در نظر گرفته شد. بنابراین از بین ده (۱۰) روستای مورد بررسی شهرستان بانه، شش روستا در سطح متوسط و چهار روستا در لحاظ احساس امنیت در سطح ضعیف قرار داشتند. در نهایت روستای تازان با مقدار ۰/۴۷۶ در بالاترین سطح احساس امنیت و روستای بناوبله کهنه با ۰/۶۷۶ در پایین‌ترین سطح احساس امنیت در بین روستاهای مورد مطالعه قرار داشتند (جدول ۷ و ۶).

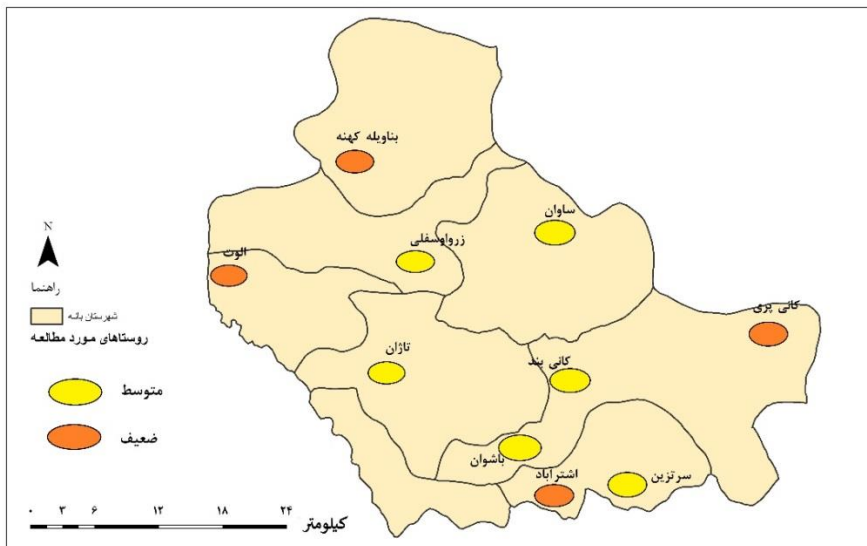
جدول شماره ۶. محاسبه مقدار سودمندی (s) و مقدار تأسف (r) برای هر روستا

روستا	زر و اوسفلی	تاژان	کانی بند	ساوان	بناوبله کهنه	الوت	سرتزین	اشترا باد	کانی پری	باشوان
مقدار S	۵/۰۵۵	۴/۸۶۱	۳/۸۷۴	۴/۶۷۶	۴/۳۹۲	۴/۵۳۵	۴/۶۲۹	۴/۴۷۷	۴/۵۳۷	۴/۶۱۱
مقدار r	۱/۲۴۸	۲/۱۰۵	۵/۲۹۶	۲/۱۶۲	۲/۰۹۶	۲/۱۲۹	۲/۱۵۲	۲/۱۱۶	۲/۱۳۰	۲/۱۴۷

جدول شماره ۷. سطح بندی روستاهای مورد مطالعه شهرستان بانه بر اساس احساس امنیت

روستا	تاژان	زر و اوسفلی	کانی بند	ساوان	سرتزین	باشوان	کانی پری	الوت	اشترا باد	بناوبله کهنه
مقدار Q	۰/۴۷۶	۰/۵۰۰	۰/۵۰۰	۰/۵۴۸	۰/۵۶۹	۰/۵۷۷	۰/۶۱۰	۰/۶۱۱	۰/۶۳۷	۰/۶۷۶
وضعیت	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	متوسط	ضعیف	ضعیف	ضعیف	ضعیف

با توجه به اطلاعات به دست آمده از سطح بندی روستاها در جدول ۷، اقدام به ترسیم نقشه سطح بندی این روستاها گردید (شکل ۲).

شکل شماره ۲. سطح بندی روستاهای مورد مطالعه شهرستان بانه بر اساس احساس امنیت

نتیجه گیری

روستاها به عنوان بخش بزرگی از نظام اجتماعی و جمعیتی کشور تأثیر بسزایی در توسعه پایدار کشور خواهند داشت و این مهم در صورتی تحقق می‌یابد که روستائیان احساس امنیت را به عنوان عنصر اصلی دارا باشند. لزوم توجه به امنیت و احساس امنیت مرزی از جانب روستائیان، تحقیق پیرامون مقوله را ضروری ساخته است. از این رو پژوهش حاضر باهدف بررسی و تأثیر عوامل مؤثر بر امنیت در روستاهای مرزی شهرستان بانه انجام شده است. جامعه آماری پژوهش ده روستای این شهرستان است که به صورت تصادفی انتخاب شدند و دارای جمعیت ۳۷۵۵ نفر می‌باشد. جهت تحلیل موضوع از شش شاخص احساس امنیت در قالب ۲۳ گویه بهره گرفته شد. نتایج آزمون t که به منظور بررسی میانگین متغیرها از دیدگاه روستائیان، استفاده شد، نشان داد تمام شاخص‌های مورد مطالعه احساس امنیت در سطح مطلوبی قرار دارند و از میان آن‌ها امنیت دینی و امنیت اقتصادی دارای میانگین بالاتری نسبت به بقیه شاخص‌ها بودند و سطح معنی‌داری تمام شاخص‌ها کمتر از ۰/۰۵ بوده است. علت این امر را می‌توان به حفظ ارزش‌های دینی در بین مردم روستایی و فعالیت جریان‌های مذهبی نسبت داد که در خارج از مرزها فعالیت دارند. همچنین وجود زیرساخت‌های مناسب اقتصادی، بازرگانی و خدماتی منجر به اجرای مناسب طرح‌های توسعه در مناطق مرزی گردیده است و بر تناسب ایمنی روستاها برای سرمایه‌گذاری تأثیر داشته است. از سوی دیگر وجود عوامل متعددی مانند اشتغال نامناسب با تحصیلات، مشاغل کاذب و امنیت فروش، از جمع عواملی هستند که امنیت اقتصادی را در مناطق روستایی شهرستان تحت تأثیر قرار داده‌اند. وجود آزادی‌های مدنی و تعارض‌های فرهنگی منجر به ایجاد درگیری‌های سیاسی در منطقه و تفتیش عقاید شده است که این عوامل امنیت سیاسی را به یکی از عوامل مهم از نظر روستائیان تبدیل نموده است. مشارکت مردم به عنوان نیروهای مردمی بسیج و همکاری آن‌ها با نیروهای نظامی باعث برخورداری و افزایش امنیت جانی در هنگام استفاده از اماکن عمومی شده است، همچنین وجود

برنامه‌های مدون نیروی انتظامی در جهت دستگیری اشرار و قاچاقچیان و حضور به موقع آن‌ها در هنگام مشکلات امنیتی، ضریب امنیت جانی و نظامی را در منطقه ارتقا داده است. در نهایت می‌توان گفت امروزه رابطه میان توسعه و احساس امنیت بر کسی پوشیده نیست در جامعه‌ای که احساس امنیت وجود نداشته باشد بسترهای خروج سرمایه و توسعه نیافتگی هموار خواهد شد. امنیت و احساس امنیت پیش‌زمینه و بستر ساز اجتماع سالم و پیشرفت جوامع انسانی است، که به‌عنوان یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک جامعه و زمینه‌ساز رشد و ثبات آن محسوب می‌گردد. توسعه و شکوفایی اقتصادی یک جامعه، سرمایه‌گذاری، برنامه‌ریزی برای توسعه، می‌تواند باعث پیشرفت هرگونه فعالیتی باشد که برای بهبود اجتماعی و اقتصادی یک جامعه لازم است، بر بستر امنیت و احساس امنیت استوار باشد. در واقع امنیت از مهم‌ترین اهداف پایدار جامعه روستایی محسوب می‌شود که تحت تأثیر مجموعه‌ای از مؤلفه‌ها عوامل اجتماعی، اقتصادی و نظامی و سیاسی و مانند آن‌ها قرار دارد.

با عنایت به نتایج به‌دست آمده، پیشنهادها ذیل جهت بهبود وضعیت موجود در ارتباط با موضوع پژوهش ارائه می‌گردد.

- ❖ حمایت از اشتغال پایدار و مولد با توجه به اینکه عده زیادی از جامعه مورد مطالعه را افرادی باسواد تشکیل می‌دهند؛
- ❖ حمایت از تشکیل زون گردشگری در شهرستان بانه با تأکید بر نواحی بکر روستایی؛
- ❖ حمایت و تشکیل بازارچه‌های محلی به صورت دوره‌ای؛
- ❖ خرید محصولات نواحی روستایی مورد مطالعه به‌ویژه شیر و پشم که محصولاتی بسیار باکیفیت در روستاهای مورد مطالعه هستند؛
- ❖ حمایت و توسعه ظرفیت‌های معدنی در راستای اشتغال‌زایی روستاییان؛
- ❖ با توجه به محدودیت‌های محیطی، راه‌اندازی و توجه مشاغل کارگاهی و خانگی مخصوص زنان در توسعه اقتصادی مؤثر است؛

- ❖ بهبود امکانات حمل و نقل جاده‌های با توجه به تردد روزانه مسافران و کامیون‌ها؛
- ❖ عریض نمودن جاده‌های ارتباطی استان، مخصوصاً در منطقه مورد مطالعه؛
- ❖ حمایت و ارائه تسهیلات به روستاییان در توسعه فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی خاص.

منابع

- (۱) احمدی، حسن و دادجو، روزبه (۱۳۹۱) توسعه پایدار مناطق مرزی، راهبرد اساسی حفظ امنیت مرزها، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت، چالش‌ها و رهیافت‌ها، ۳۱ و ۳۰ فرودین، دانشگاه سیستان و بلوچستان، صص. ۶۹-۶۰.
- (۲) احمدی، محمد و کلدی، علیرضا (۱۳۹۳) احساس امنیت اجتماعی زنان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن، مورد مطالعه: شهر سنندج، رفاه اجتماعی، سال ۱۳، شماره ۴۹، صص. ۳۲۱-۳۰۵.
- (۳) باقری، علیرضا (۱۳۹۷) تحلیل تطبیقی احساس امنیت در بین ساکنین مناطق شهری و روستایی در شهرستان ساری، انظام اجتماعی، سال ۱۰، شماره ۱، صص. ۱۴۴-۱۲۳.
- (۴) بهیان، شاپور و فیروزآبادی، آمنه (۱۳۹۲) بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت اجتماعی در شهرها، مطالعه موردی: شهر کرمان، مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال ۳، شماره ۶، صص. ۱۲۲-۱۰۳.
- (۵) حاتمی، علی؛ احمدی، بختیار؛ اسمعیلی، عطاء (۱۳۹۳) بررسی عوامل مرتبط با میزان احساس امنیت اجتماعی شهروندان، مطالعه موردی: زنان شهر کرمانشاه، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، سال ۴، شماره ۳، صص. ۱۲۲-۱۰۳.
- (۶) حیدری آباد، ابوالقاسم؛ عباسی اسفنجیر، علی؛ نجفی، زهر (۱۳۹۱) بررسی نقش امنیت اجتماعی در انحرافات اجتماعی، پژوهش‌نامه علوم اجتماعی، سال ۶، شماره ۴، صص. ۱۱۸-۱۰۳.
- (۷) حیدری ساربان، وکیل؛ باختر، سهیلا؛ خوش‌رفتار، عبدالرضا (۱۳۹۶) تحلیل امنیت اجتماعی و اثرات آن در توسعه گردشگری، مورد مطالعه: روستای سراب هرسم، شهرستان اسلام‌آباد غرب، راهبردهای توسعه روستایی، دوره ۵، شماره ۳، صص. ۳۸۳-۳۹۵.

- ۸) رسولی، رضا و صالحی، علی (۱۳۹۰) بررسی و تبیین عوامل مؤثر بر امنیت اجتماعی جوانان، دانش انتظامی، سال ۱۲، شماره ۲، صص. ۲۰۱-۱۶۵.
- ۹) رضازاده، زهره؛ شاطری، مفید؛ راستی، عمران (۱۳۹۳) اقدامات توسعه‌ای و نقش آن در تأمین امنیت پایدار مناطق مرزی مطالعه موردی: کمر بند سبز دشت خوشاب، مرز خراسان جنوبی با افغانستان، دوره ۹، شماره ۱، صص. ۷۲-۴۹.
- ۱۰) زنگی‌آبادی، علی، زنگنه، مهدی، (۱۳۹۰) سنجش احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهرهای -کوچک و مرزی (مطالعه موردی: شهر خواف)، فصلنامه دانش انتظامی سال ۱۳ شماره ۱، صص. ۶۵-۴۱.
- ۱۱) زیاری، کرامت‌اله؛ عیوضلو، داود؛ عیوضلو، محمود؛ ریکا، جهانبخش (۱۳۹۳) تحلیل تطبیقی احساس امنیت در فضاهاى شهری و روستایی، مورد مطالعه: شهرستان کوه‌دشت، پژوهش‌های روستایی، دوره ۴، شماره ۱، صص. ۱۶۴-۱۳۷.
- ۱۲) زیاری، کرامت‌ا...؛ مهدنژاد، حافظ؛ فریاد پرهیز (۱۳۸۸) مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری، چاپ اول انتشارات دانشگاه بین‌المللی چاه‌بهار.
- ۱۳) سرشماری عمومی نفوس و مسکن استان کردستان (۱۳۹۵)، مرکز آمار ایران.
- ۱۴) شاطریان، محسن؛ کیانی سلمی، صدیقه؛ شفیعی، سمیرا (۱۳۹۵) سنجش عوامل مؤثر بر احساس امنیت در مناطق روستایی، مطالعه موردی: شهرستان نطنز، برنامه‌ریزی فضایی، سال ۶، شماره ۳، صص. ۱۶-۱.
- ۱۵) شربتیان، محمدحسین (۱۳۹۳) سنجش ابعاد اجتماعی و روانی احساس امنیت زنان کلان‌شهر مشهد و عوامل مؤثر بر آن، زن و مطالعات خانواده، سال ۶، شماره ۲۳، صص ۱۰۰-۷۹.
- ۱۶) طورانی، عل، (۱۳۹۰) اثرات روابط اقتصادی شهر و روستا بر وضعیت اجتماعی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی؛ مورد: دهستان چهل چای در شهرستان مینودشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.
- ۱۷) کانونی، رضا، ایمانی، بهرام؛ حبیب زاده؛ عظیم؛ مسلمی، آرمان (۱۳۹۴) سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری، مطالعه موردی: اردبیل، پژوهش‌نامه جغرافیای انتظامی، سال ۳، شماره ۱۰، صص. ۳۴-۱.

- ۱۸) محسنی، رضا علی (۱۳۸۸) تحلیل جامعه‌شناختی امنیت اجتماعی و نقش آن در کاهش جرم و آسیب‌های اجتماعی، نظم و امنیت انتظامی، سال ۲، شماره ۴، صص. ۲۴-۱.
- ۱۹) مستوفی، اکرم (۱۳۹۲) بررسی رابطه هویت اجتماعی با احساس امنیت در زنان شهر تهران، مطالعات پلیس زن، سال ۷، شماره ۱۹، صص. ۷۷-۵۵.
- ۲۰) موسوی، میر نجف؛ پروندی، ساسان؛ قاسملو، صادق (۱۳۹۷) تبیین نقش مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی در تحقق امنیت پایدار مناطق مرزی، مطالعه موردی: استان کردستان، علوم و فنون مرزی، سال نهم، شماره یک، صص. ۶۳-۳۳.
- ۲۱) موسوی، میر نجف؛ کهکی، فاطمه سادات، اسماعیلی پور، الهقلی (۱۳۹۶) اولویت‌بندی شاخص‌ها و مؤلفه‌های امنیت پایدار در مناطق مرزی، استان خراسان رضوی، علوم و فنون مرزی، سال هشتم، شماره سوم، صص. ۹۳-۵۷.
- ۲۲) نیازی، محسن؛ فرشادفر، یاسمن (۱۳۹۰) بررسی رابطه بین اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال (۱ و ۲) و مناطق جنوب (۱۹ و ۲۰) شهر تهران، مطالعات شهری، سال ۱، شماره ۱، صص. ۱۸۷-۱۴۷.
- ۲۳) هزارجریبی، جعفر (۱۳۹۰) احساس امنیت اجتماعی از منظر توسعه گردشگری، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال ۲۲، شماره ۲، صص. ۱۴۳-۱۲۱.
- 24) Buzan, B. & Hansen, L. (2007) *International Security*, Vol. III: Widening Security, SAGE Publications, London: New Delhi, Singapore. pp1-6.
- 25) Chandler, D. (2007) The security–development nexus and the rise of ‘antiforeign policy, *Journal of International Relations and Development*, Vol.10, No.4, pp.362-386.
- 26) Flynn, M. & Kay, R. (2017) Migrants' experiences of material and emotional security in rural Scotland: Implications for longer-term settlement, *Journal of Rural Studies*, Vol.52, pp.56-65.
- 27) Grove, K. (2009) Rethinking the nature of urban environmental politics: Security, subjectivity, and the non-human, *Geoforum*, Vol.40, No.2, pp. 206-209.
- 28) Karakus, O. & Edmund, F. & Mc, Garrell. & Basibuyuk, O. (2010) Fear of crime among citizens of Turkey, *Journal of Criminal Justice*, Vol.38, pp.174–184.

- 29) Lee, p. ch. (2006) Explorations social capital and physical activity participation among adults on Christmas Island, school of Human Movement and Exercise science & school of social and cultural studies. The University of Western Australia.
- 30) Lindstrom, M. (2003) Social capital and sense of insecurity in the neighbourhood: a population-based multilevel analysis in Malmo, Sweden, *Social Science & Medicine*, Vol.56 No.5, pp.1111-1120.
- 31) Mcleod, S. (2014) Maslow's Hierarchy of Needs, retrieved from <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>.
- 32) sinyolo, S. & Mudhara, M. & Wale, E. (2014) Water security and rural household food security: empirical evidence from the Mzinyathi district in South Africa, *Food Sec*, Vol.6, pp.483-499.
- 33) Waver, O. (2009) Waltz's Theory of Theory, *Journals Permissions*, Vol.23, No.2, pp.209-215.

Archive of SID